

Till
Stockholms Stadsbyggnadskontor
Registraturen
Box 8314
104 20 Stockholm

**Samrådsyttrande avseende förslag till detaljplaner för Beckholmen mm och område invid kv Grönland (Djurgården 1:39 mm),
S-Dp 1999-02395 och S-Dp 2005-18782-54**

Sammanfattning

Djurgårdens Hembygdsförening, som har till syfte att verka för vården och bevarandet av Djurgårdens natur, kultur, minnen och traditioner, har beretts tillfälle att yttra sig över de rubricerade planförslagen, utsända av Stadsbyggnadskontoret 2006-02-22.

Vi stödjer förslagets huvudsyften; att möjliggöra fortsatt regional varvsverksamhet med kulturhistorisk och kommersiell inriktning på Beckholmen samt icke störande varvsverksamhet, maritim småindustri och hantverk på Djurgården 1:39. Vi är också positiva till att områdena i vissa delar öppnas upp för allmänheten, men anser att den grad av tillgänglighet, som planerna redovisar kan begränsa och hota huvudsyftena. Vi menar vidare att verksamheterna och området historiskt intressanta arbets- och industrimiljö också fortsättningsvis måste tillåtas präglade ön och dess stränder i kontrast till omgivande park- och förlustsemiljöer. Färjeläge och park på Beckholmens västra sida bör utgå. Tilläggsplats för turbåtar föreslås i stället anordnas på öns södra udde. En fri vattenyta måste planmässigt garanteras i Beckholmsundet, som annars riskeras att helt täppas igen av bryggor, vågbrytare och förtöjda båtar. Planförslaget för Djurgården 1:39 är oklart och alltför allmänt redovisat. Det slutliga planförslaget bör i detta känsliga läge upprättas parallellt med att bebyggelsens utformning låses. Avslutningsvis framför Djurgårdens Hembygdsförening åsikten att en förutsättning för att planförslagets goda huvudsyften skall kunna förverkligas är att de i området verksamma ges stort inflytande över områdets utformning.

Allmänna synpunkter

Djurgårdens Hembygdsförening (Dhf) konstaterar med tillfredsställelse att planförslagen syftar till att ge förutsättningar för fortsatt varvsverksamhet såväl på Beckholmen som på det före detta Djurgårdsvarvet, något som Dhf konsekvent verkat för under en lång tid av osäkerhet och för snart 10 år sedan presenterade

i sin programförklaring "Kungl. Djurgårdens Framtid" (maj 1997). Det är också glädjande att förslagen i det stora hela utgår från och har tagit starka intryck av den dialog som stadsbyggnadskontorets tjänstemän och Kungl. Djurgårdens Förvaltning på ett föredömligt sätt fört med de intresseföreningar som verkar i området, bland dem Djurgårdens Hembygdsförening.

Det är båtbyggeri och varvsverksamhet av varierande slag som skall rymmas inom området. Att den verksamhet som bedrivits i området i c:a 150 år skall kunna få en fortsättning är av stort kulturhistoriskt värde, något som bidragit till den strävan att öppna området för allmänheten som planerna också ger uttryck för. Samtidigt som Dhf ställer sig positiv till att allmänheten ges goda möjligheter att ta del av verksamheten, vill vi betona att detta inte får ske på bekostnad av den säkerhet och det skydd som varvsverksamheten kräver. Det är angeläget, inte minst för den kommersiella varvsverksamhet som detaljplanerna skall möjliggöra, att inte allmänhetens tillträde kommer att innebära kostnadskrävande åtgärder. Verksamheternas bostadsnära läge medför redan kostnader för störningsbegränsande åtgärder. Ytterligare krav eller restriktioner för en rationell drift kan innebära att verksamhetens fortbestånd äventyras. Satsningen på verksamheter inom området måste enligt Dhf ges högsta prioritet och prägla också dess allmänt tillgängliga delar.

Hembygdsföreningen motsätter sig därför bestämt de tendenser att utveckla Beckholmen till ett parkområde med serveringar och kiosker som planförslaget i delar ger uttryck för. Något sådant behov finns definitivt inte här. I själva verket torde det vara svårt att finna någon del av staden, där utbudet av restauranter, kaféer och kiosker är större än vid Djurgårdsslätten, alldeles på andra sidan Beckholmsbron. Den som därifrån tar sig över bron till Beckholmen bör däremot där ges möjlighet att uppleva en helt annan verklighet, en kargare, klart avgränsad, tydlig och speciell miljö med gamla arbets- och industritraditioner, där de få bostäder, trädgårdar, viloplatsen och rara örter som etablerat sig här och kunnat bli kvar, bör få leva vidare som de viktiga kompletterande inslag i kulturmiljön de utgör.

En eller två serveringar och någon informations- och utställningslokal behövs för att betjäna dem som verkar i området. De bör kunna utvecklas för att också ta hand om besökande i anslutning till någon eller några av arbetsplatserna.

Verksamheterna utgör också huvudattraktionen på Beckholmen och skall därför även visuellt prägla ön, inte döljas och kläs in i parkaktiga grönska. Detta gäller såväl för stadsbilden som i närmiljön. De planteringar, bryggor och andra anordningar av elegant klubbkaraktär, som tycks inspirerade av kajerna i nyare bostadsområden och som redovisas för Beckholmens strandlinje i den kaj- och parkutredning som åtföljer planförslaget utgör för området främmande element, som enligt Dhf:s mening måste avvisas.

Självklart kommer den omfattande miljösaneringen att ställa krav på efterlägnings- och återställningsarbeten. Det är därför särskilt viktigt att det som går att rädda av den ursprungliga naturen skyddas. I det här aktuella området, där kulturminnesvården givits prioritet bör - där så är praktiskt möjligt - detta också gälla spåren av hur varvens krav över tid förändrat ön och dess strandlinje. Enligt Dhf:s uppfattning bör exempelvis de sprängstensmassor som utgör resterna av den senaste utsprängningen av GV-dockan kunna lämnas utan andra åtgärder än då och då återkommande sly- och skräprensning.

Där nya diffusionsspärrar och tätskikt krävs, bör bruksytans behandling kunna begränsas till vad som hittills gällt på ön, dvs det som krävs för att garantera säkerhet, överblick och trivsel för den kommande användningen och skötseln. Åtgärderna för att ta emot besökare känns också konstlade. Att som i förslaget i ett antal punkter lyfta upp besökarna i luften är inte bara kostsamt. Det begränsar också tillgängligheten för äldre och handikappade och skapar en onödig distans mellan besökarna och de människor vars verksamheter de önskar se. Där konflikter mellan en rationell drift och önskemålen om allmänhetens tillträde befaras, måste besökarna erbjudas andra sätt att lära känna verksamheten. Den tillgänglighet som allmänheten skall erbjudas behöver inte i alla delar innebära att enskilda besökare skall kunna röra sig fritt

på alla delar av området.

Andra möjligheter att göra ön och dess verksamheter tillgängliga för allmänheten står till buds. För många verksamheter är det naturligt att erbjuda guideade företagsvisningar vid fasta tider under veckans olika dagar. Olika kategorier av besökare (ensamma, guideade grupper, företagsgäster) kan tillåtas röra sig på varierande sätt i området, något som bör beaktas vid alla diskussioner om dragning av vägar och inhägnader liksom vid de tillfällen då önskan om allmänhetens tillträde bedöms stå i konflikt med verksamhetskraven.

Dhf vill slutligen i detta sammanhang peka på att önskemålen om allmän tillgänglighet också måste vägas mot de trafikrestriktioner som gäller i Djurgårdsstaden och kan antas erfordras för Beckholmsbron och för gatorna på holmen, liksom det hänsynstagande som den befintliga, historiskt värdefulla miljön kräver. Vi förutsätter att huvuddelen av den omfattande miljösaneringen med därtill hörande återställningsarbeten utförs sjövägen. Ändå behöver säkerligen särskilda åtgärder vidtas för att skydda befintlig natur- och kulturmiljö under denna tid. Även sedan iordningsställandet slutförts måste trafiken till Beckholmen säkerligen begränsas.

Beckholmen

Främst omsorgen om den kommersiella varvsverksamheten gör att Dhf motsätter sig den föreslagna placeringen av färjeläge på Beckholmens västra udde, något som ju skulle innebära att en allmän väg måste dras mellan varvsområdet och den i varvsverksamheten starkt integrerade utrustningskajen i Beckholmssundet. Bl.a. av samma skäl avvisar vi helt förslaget att det i detta område anläggs en s.k. kajpark, en utflyktspunkt för allmänheten. En sådan park kan knappast vara vad som bäst behövs i detta läge. Den medför låsningar som kan hindra eventuella erforderliga kompletteringar av verksamheten. Den traditionella, centralt på ön belägna park med utblickar åt alla håll och många andra kvaliteter som avsatts i planförslaget torde väl svara mot öns behov av allmänt tillgänglig grönyta. Utöver detta finns ju som tidigare påpekats oräkneliga möjligheter till utflykter i parknatur på andra sidan Beckholmsbron. Öns västra del bör i stället i sin helhet tillföras varvstomten.

I stället för den föreslagna kajen på Beckholmen västra sida föreslår Dhf att en tilläggsplats för turbåtar anordnas på öns sydligaste udde, i anslutning till de byggnader som ligger mellan GV-dockan och de två mindre dockorna. Här finns redan en naturlig platsbildning. Denna yttersta del av ön, med sin fria utblick över inloppet har visat sig ha en särskild lockelse för besökare. Tilläggsplatsen kan lätt ges direktkontakt med den centrala parken och gångstråken där. Det bör också vara möjligt att härifrån på kajnivån ta sig fram till Beckholmsbron, t.ex. öster om GV-dockan utan att verksamheten vid varven förhindras. Utformningen av denna behöver dock utredas ytterligare.

Dhf hävdar således att planbeteckningarna ”angöringsplats för allmän båtlinjetrafik” och ”park” på västra udden liksom den del av gatemarken som erfordras för dessas försörjning skall utgå. I konsekvens med vår tidigare skrivning bör också de planbestämmelser som anger att små verksamheter och serveringar får anordnas i park utgå.

Djurgårdsvarvet

Beträffande planförslaget för det f.d. Djurgårdsvarvet, en del av kv. Grönland (Djurgården 1:39) stödjer Dhf i princip det förslag som redovisas i planen. Det är enligt Dhf:s mening viktigt att det finns en allmän passage på kajplanet genom området från Lilla allmänna gränd till Beckholmsbron. När det gäller hur allmänheten i övrigt skall få röra sig på området bör detta inte regleras i plan utan i stället tas upp i avtal mellan Kungl. Djurgårdens Förvaltning och företrädarna för den verksamhet för vilken marken upplåts. Endast så torde de viktiga ansvars-, säkerhets- och skyddsaspekterna kunna tillgodoses på ett tillfredsställande sätt.

En figur i planbeskrivningen redovisar en terrass för de boende i kvarteret Grönland ovanpå en tänkt större båthall i områdets västra del. I kaj- och parkutredningen återkommer samma figur, som emellertid här säges redovisa en från kajplanet åtkomlig publik utsiktsplattform. Sektionen visar att verksamheten på kajplanet inte är synlig från plattformen. Dhf kan inte heller inse värdet av arrangemanget med hänsyn till utsikten över Stockholms inlopp eller över verksamheterna på Beckholmen och anser att detta ganska krystade förslag bör utgå.

Både denna byggnad och andra större byggnader inom varvsområdet avses begränsas i sin höjd med hänsyn till bakomliggande fastigheter. Det är emellertid inte möjligt att ur föreliggande planförslag utläsa hur detta villkor uppfylls eftersom inga plushöjder angivits för den mark som i norr gränsar mot planområdet och angiven högsta tillåtna byggnadshöjd ej anger taknockshöjd. Det är även på andra sätt svårt att bedöma konsekvenserna av den enligt planförslaget tillåtna bebyggelsen inom industriområdet eftersom bestämmelserna gäller över hela ytan och endast begränsas med ett svårtolkat totalexploateringstal. Dhf har i sin positiva bedömning av planförslaget utgått från att angiven exploatering och angivna hushöjder inte överstiger nuvarande bebyggelse, något som också synes framgå av de illustrationer som åtföljer planen. Dhf efterlyser en mer nyanserad redovisning av bebyggelsens utformning i detta känsliga område och förutsätter att ett slutligt planförslag upprättas parallellt med att bebyggelsens principiella utformning låses.

Beckholmsundet

Vi frågar oss om inte den plantekniska lösningen med två planförslag som använts vid detaljplanläggningen medfört att man inte tillräckligt studerat det område, där planerna möts, vattenspegeln i Beckholmsundet. Den utgör ju i själva verket en av de allra viktigaste kvaliteterna i planområdena. Med den föreslagna utformningen av kajer och båtplatser riskerar sundet mellan Djurgårdslandet och Beckholmen att visuellt utplånas. Dhf menar att det inte rimligt att planen tillåter att kajerna utefter Djurgården 1:39 kan byggas ut så att Beckholmsundet på sin smalaste del minskas med en fjärdedel av sin totalbredd, från 32 till 24 meter. Till detta kommer att träkajen här, en av de sista i Stockholm, av antikvariska skäl bör bevaras. På motsvarande sätt ifrågasätter Dhf om en 10 meter bred kaj utefter norra sidan av Beckholmen vid en bredare del av sundet är nödvändig för verksamheterna där. Vi konstaterar med tillfredsställelse att den enda orörda klippstranden som finns i området enligt planförslaget förefaller kunna få vara kvar. Den utgör en påminnelse om att holmen är en värdefull innersta del av Stockholms skärgård.

Önskemålet om en tydlig vattenspegel mellan Beckholmen och Djurgårdslandet ställer också krav på att båtar och flytbryggor inte tillåts förläggas så att de helt blockerar sikten genom sundet. I detaljplanerna antyds skissmässigt en flytande vågbrytare som sträcker sig vinkelrätt ut i sundet från Beckholmen. På motstående sida sträcker sig den brygga ut som disponeras av Djurgårdsvarvets Fartygsförening och som enligt planbeskrivningen inte påverkas av planförslaget. Dhf efterlyser en planmässig reglering, kanske ett särskilt definierat vattenområde, som garanterar att inte hela vattenspegeln i Beckholmsundet blockeras av vågbrytare, bryggor eller båtar. I detta sammanhang bör även den befintliga bryggan tas upp till diskussion.

En avslutande reflexion

Sammanfattningsvis menar Djurgårdens Hembygdsförening att planförslagen i sina grunddrag utgör en utmärkt bas för en önskvärd utveckling av Beckholmen och kajområdet invid kvarteret Grönland. Samtidigt finns såväl i förslagen som i det till planförslagen bifogade materialet, delar, som enligt Dhf innebär en allvarlig förvanskning av områdets genom många år framväxta industrimiljö, som vi menar också fortsättningsvis bör präglade ön. Riskerna med att utveckla en park- och båtklubbmiljö av det slag som illustreras i anslutning till planförslaget är tvåfaldig; dels kan de höga ambitionerna, om de förverkligas, göra att de som arbetar i de industriella verksamheterna känner sig obekväma för att de inte i varje ögonblick kan uppfylla de krav på fin miljö, som direkt eller indirekt ställs i området, dels finns det risk för

att den föreslagna karaktären kommer att leda till kostnader, som kan slå ut den verksamhet för vilken planförslagen utarbetats

Processen, kallad gentrifiering, är väl känd från andra industriområden som har uppgraderats i samband med omvandlingar av olika slag. Den leder nästan alltid till att de ursprungliga företagen försvinner eller flyttar till andra områden, medan det omvandlade området – ofta efter ett ägarskifte och en finansiell rekonstruktion – tar emot andra, mer köpstarka hyresgäster. Någon sådan lösning kan knappast tillämpas för det nu aktuella området. Dhf menar därför att de tendenser till gentrifiering som planförslagen innehåller med alla medel måste motverkas om det uttalade syftet med planförslagen - att bevara kommersiell varvsverksamhet och ge plats för verksamheter med kulturhistorisk inriktning - skall kunna mötas.

Enligt Dhf:s uppfattning skall de satsningar och den uppgradering som området onekligen är i behov av i första hand stödja verksamheterna och inriktas mot dessa verksamheters behov av rationella lokaler och arbetsytor. Väl genomtänkta, huvudsakligen lättframkomliga och tydligt skyltade stråk för besökarna på ön krävs också från början. Allt eftersom saneringsarbetena fortskrider återställs, täcks eller restaureras mark och kajer, till att börja med på enklaste sätt. Det bör göras klart att eventuella vidare åtgärder för Beckholmens förskönande eller förbättring, som troligen bäst sker område för område, till viss del måste bekostas av hyresgästerna och arrendatorerna själva. Detta leder naturligt till samråd mellan parterna och ett delat ansvar för planering, genomförande och fortsatt skötsel. På detta sätt kan den samverkan och den vi-känsla som byggdes upp när det stod klart att det var med gemensamma krafter som det skulle vara möjligt att skapa Den Nya Beckholmen ges en naturlig fortsättning i den framtida verksamheten.

Enligt Djurgårdens Hembygdsförenings uppfattning är det nödvändigt att upprustningen av Beckholmen sker i nära kontakt med dem som verkar i området, exempelvis på det sätt som här skisserats, om de ambitiösa syftena med planläggningen skall kunna uppnås.

Djurgården, den 11 maj 2006

Jörn Beckmann
ordförande

Joel Sachs
vice ordförande